

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 3. ЈАНУАРА 1882.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —
Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новом Саду.

ПОЗОРИШТЕ У СТАРИХ РИМЉАНА.

(Наставак.)

Но највише је за време царева на позорници владао pantomimus; то је игра слична балету да-нашијем; приказује се у pantomimus-у драматски предмет какав простим играњем и ритмијском гестикулацијом, много већма вештачки, него у балету. Pantomimus се према крају републике развио из римске драме. Као што смо видили, била је у canticum-у драме већ гестикулација одељена од певања; прави глумац приказивао је садржај монолога пантомимом, а певач је дотле певао текст уз пратњу фруле. Кад се у драми изостави дијалог, што се говори, те се главне ситуације скупе у читав низ canticum-а, то онда изађе pantomimus; canticum-е приказује играч један гестикулацијом, а текст пева кор уз пратњу свирке. Понајвише се узимао предмет из митологије, те је у опште познат био образованијој публици; публика је та онда лако могла спојити у једну целину те ситуације, што их један једини играч приказује и што једна за другом долазе; потпомагао ју је у томе и текст, што се за време играња певао. Но биће по свој прилици да је кор још певао текст и то донде, док играч про-мене маску за идућу улогу. Певање за време играња није било само за то, да разложи нему игру, него и за то, да се по њему равнају ритмијски покрети играчеви. Свирка, што је практила, била је с почетка само фрула, но на скоро су је попунили сирингама и цимбалама, цитром и лиром; такт су давали особени људи и то тако званим scabillum-ом; то је инструмент, састављен из две гвоздене плоче, које су једна за другу везане и за ћонове утврђене; кад човек на њихстане, јако зазвече.

У пантомими су играли само мушки; женске су излазиле тек у касније време царева и то

по свој прилици само у Грчкој; за то је била нужна образина, јер је играч, што је имао да изведе цео комад, морао играти и женске улоге. Усљед тога се, да богме, изгубила нема игра на лицу, али се за то доста надокнадила јасним покретима главе и нарочито руку, а и целог тела. Играч је у пантомими имао да реши врло тежак задатак; не само да је морао једно за другим приказивати најразличнија лица, мушки и женске, него је морао, играјући главно лице, уједно показати, да су и остала лица на позорници, па је морао изразити одношаје њихове према главном лицу. У „Ахилу на Скиросу“ н. пр. приказивао је играч Ахила у женском руву посред девојака, што преду и ткају, а тако је играо, да је човек мислио, е види Одисеја на вратима и чује Диомеда, како дува у трубу. Једаред се за време Нероново циник-филозоф Деметрије са презрењем изразио о пантомимама, па тврдио, да ништа не вреде без кора и свирке; најзнатнији тада пантомим у Риму (по свој прилици Парид) замоли га, да га најпре види, како игра, пре но што изрекне суд свој о њему; одигра онда пред њим без пратње певачке и свирачке љубавну сцену Марса и Венере са та-ком вештином, да је човек морао себи представити, е су сва споредна лица на спени и играју; филозоф се сав задивио па изрази: „Богме си ти момак! Не само да све видим, и чујем све, што ето твориш, а кад тако лепо умеш рукама говорити, не треба ти онда другога језика.“ О истом том пантомиму судио је од прилике тако исто и варварин-краљ један, што је дошао био у походе Нерону, те видио играти онога пантомима; све је разумео, ма да је пречуо речи, што су се певале. При расланку рећи ће Нерон томе кра-

љу, да изиште себи, што хоће, па ће му се драге волје дати, а тај краљ онда на то рекне: „Усретио би ме, кад би ми поклонио оног пантомима.“ Цар га запита, шта ће му тај пантомим у његовој земљи, а краљ одврати: „Суседи су моји разни народи, што другим језиком говоре, па не може се увек одмах наћи тумач; чим ми дакле тумач треба, нека тај пантомим људима тима изјави вољу моју.“

Игру пантомимску одмах иза пристанка јој дозвели су под Августом до највећега развитка два Грка, Шилад из Џилиције и Батило из Александрије. Батило је био вештац у приказивању њенога и женскога, веселога и комичнога, те је основао лаку и веселу врсту pantomimus-a, што је личила грчкој сатирској игри. Шилад је иако подигао трагични pantomimus, што је касније пре-

владао; тај је Шилад био вештац у свечаном и патетичном. Већина изврсних пантомима били су и у касније време Грци, или и Сирци и Мисирци. Били су у особитој милости код свог света, код мушких и женских, те су игре њихове похађали и гледали са највећом страсти. Пантомими ти не само да су очаравали раздражљивим приказивањем, него и лепотом и пријатном гипкошћу млађаног тела свог, на коме се сјало скупоцено одело. Разуме се по себи, да је бегенисање тих пантомима доста допринело покварености морала; али је ипак остало и у Риму и у Цариграду још и иза пропasti западног царства римског; још Касијодор говори о „брбљавим рукама“ и „речитим прстима“, о „говорљивом ћутању“ и „немом причању“ пантомимском, а Касијодор је тај живио од прилике до године 577.

(Свршиће се.)

Ж И С Т И Ч И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Цар Јован“. Трагедија у 5 чинова, написао Мита Поповић, приказана је први пут на нашој позорници у суботу 26. децембра 1881.)

И опет бесмо сртни, да видимо на нашој позорници нову оригиналну трагедију из повеснице нашега народа.

Пажња и брига, коју г. Мита Поповић покљања нашој позорници и нашој драмској књижевности, заслужују свакојако наше признање.

Са особитим испрекивањем и великим интересом приступисмо представи „Цара Јована“, и можемо рећи, да смо при kraју представе понели са собом други утисак, него што нам га је представа „Крвавог престола“ у на ма оставила.

То није само наше индивидуално осећање, него су то осећали многи у публици, с којима смо се после представе разговарали.

И ако овај утисак није био огроман, иако може ова промена и овај напредак у успеху, што га је писац по сле представе своје прве трагедије постигао; самоме писцу на задовољство и умирење, а и на ободрење служити.

Није ни ова трагедија без мана, и то доста покрупних мана.

Кад те мане споменемо, и кад хоћемо да их изнесемо не ћемо да своје критичарско и рецензентско перо ума чemo у жуч, него чинимо то у осећању свога неумитног и беципрстасног позива, чинимо то из дужности и љубави према нашој књизи и позорници и из оног великог поштовања и признања заслуга, што их према нашем уваженом писцу, г. Мити Поповићу осећамо.

„Цар Јован“ или „Принц Јован“ је по своме каракте

ру, по своме делању и по цијеји, како га је писник замислио, схватио и представио, у пуном смислу рече трагичан јунак. Он војује, истина, на свој рачун, али тек под Запољином заставом, противу Фердинанда. Његове ју начке чете постале су страх и фрепет за непријатељску војску. Ове, а и његова лична одважност, прибавили су му необична гласа и имена, тако, да се цар Фердинанд око њега својски трудио, да га задобије на своју страну. Но разуздане чете Јованове једно су ужасни терет и за земљу, коју су притисли и на којој такође Запољине присталице живе. Тужбе на Јована и његову војску већ су Запољи додијале, и Запоља се труди, да башовог слободњака, Јована, мало у корду стави, те му поручује и прети му, а у поруци га погрђује. Ово узбуњује Јована, и он у раздражењу своме криши задану реч и заклетву, што ју је Запољи положио, и прима понуђене му услове и дарове, што му их Фердинанд шиље.

Но овај витез и војвода „Принц Јован“ није само јунак, него је и човек, и он уз битке и јавна дела своја још и љуби.

Он љуби Мађарицу Илку, ћерку мађарскога великанша Севастијана Вида, коју су Турци у једном боју негда заробили и коју је Јованова војска опет од Турака отела, ослободила и Јовану поклонила. Јован је, дабогме, прво јунак, па и у љубави, као обично јунаци, воле слободу. У оно доба, кад га ми на позорници угледамо, он је своје срце већ поделио. Мађарска Бризејда, Илка, пладе већ своју супарницу у њежној, милокрвној Српкињи Иванци, ћерци Јовановог палатина Суботе. И кад не би Илка била ватрена Мађарица, морала би у таквим околностима гњевом усплатити, јер је љубав ексклузивна. Она је

као Мађарица и умешнá, али јој умешност не помаже, да савлада Јованову слободну нарав. Али „Што љубав не ће мржња моћи ће,“ — кад ништа не помаже, она на-
мишља, да му се освети. С тога одлази у стан Балине-
те Терека, мађарског великаша баш у доба, кад се
Мађари спремају, да на новог присталицу Фердинандовог,
ренегата Јована, војском ударе, и одаје цео ратни план
Јованов. Јован буде тако на издаји поражен, ухваћен и
из потаје убијен; али је и Илка са Јованом себи срце
ишчупала и за њу нema вишe животa, te и она пада под
ударцем сопствене руке и сопственог ножа, као жртва
свога беса и своје страсне љубави.

То је ето са свим у кратко фабула трагедије „Цара
Јована.“
(Свршиће се.)

(Недељни ред позоришних представа.) У среду
6. јануара: „Максим Прнојевић.“ Трагедија у 5. чи-
нова, с певањем, написао др. Л. Костић, за позорницу
удесно А. Хаџић, музика од А. Максимовића. — У че-
твртак 7. јануара по други пут: „Очина маза.“ Слика
из живота у 3 чина а 6 слика, с певањем, написао Адолф
Л. Аронж, превео Сава Рајковић. — У недељу 10. јану-
ара: „Париска сиротиња.“ Драма у 6 раздела, с фран-
цуског превео Н. Н. Стојановић.

ГЛУМАЧКА УМЕТНОСТ.

* (Поучице за глумце.) (Наставак.) Држање, покрет
главе или руке може у глумца постати маниром, чим то
све добије стереотипан облик, те не стоји у свези и сагла-
сности са карактером, што га глумац приказује, већ
припада само глумчевој случајној индивидуалности.

Без манире је само онај глумац који приказива својим
ствара праве карактерне слике онако, као што их
је песник најртао, а то је најуваженији и најтежи за-
датак глумачке уметности.

Само онај глумац може нас обманути приказом својим, који не игра по једном калупу сваку улогу своју.

Глумац, који је своме добру рад, мора створити у
 машти својој јасну слику о карактеру, што га приказује.
Ко то чини, тај ће моћи савладати и најтеже задатке.

Глумац, који игра само на ефект, не износи никад ка-
рактер у потпуној целини његовој. Он не тежи за унутра-
шњом истином, већ за љубав пљеску и одобравању жр-
твује немиле многе значајне моменте истицањем само
појединачних важнијих момената.

Глумац не треба никад да запиткује: Какав је ефек-
т учинити овај или онај покрет у његовој игри? Шта више, он треба да шта: Да ли сам овај или онај покрет
учинио на основу карактера или не? Ко тежи само за
унутарњом истином карактера, нека се не брине за спо-
љашњи успех и награду, која ће већ сама по себи доћи.

Прави и велики глумци не иду никада за ефектом у
игри својој; њима је увек цел и намера у приказу истине
и природа.

У глумачкој уметности има два правца, две врсте
глумачкога стила.

Та два правца, те две врсте глумачкога стила зову

обично старом или природном, и новом или реалистичком
школом.

Глумци, који се држе старе школе, изводе своје улоге,
било оне сада главне или споредне, од веће или мање
важности, што простије и обичније. Они се старају, да
им свака улога под теретом афеката и призора сама из
себе порасте као нека органска целина и да тако корак
по корак дођу до оне трагичке или комичке висине, коју
је песник узлови наменио. Глумци из те школе знају, да
су само део целе уметничке радње и да тако само по-
моћу својих другова могу извести потпуну слику драм-
ске радње. Они својом простом, једноставном игром чине
то, да им је приказ природан, истинит и веран природи.

Глумци нове школе не износе у улогама својим на
видик обичне, просте људске особине, по којима су свима
другим људима слични, него се кидају, да пртaju што
чудноватијим начином карактере, а при томе се служе
тако званим уметничким паузама и читавим низом глум-
ачких мајсторија, које не одавају само улоге њихове
од остале драме, него их праве правом накарадом. Таки
глумци још с почетка полете у таку висину, да им се
позорница изгуби испод ногу. Они играју своју улогу
што више могу соло, са свим за себе.

Највећи је непријатељ трагедији глумац, који пде за
ним, да се публика диви мимичкој виртуозности његовој.
То га наводи, да не гледа на ваљаност драме, која се
приказује, него на ваљаност улоге своје, па и на то, да
ли има призора пуних ефеката, и то призори, који изази-
вају чуђење.

Већина је глумаца као леп цвет, који покоси љута
зима, те само остаје тужан знак од цвета, остаје само корен.

Највећа слава глумчева у прошлости развије се као
магла, те остане, само мрачна успомена сећања, да је био.
Али какав је био, какав је доиста у истини био
то се не да више напртати, нити описати. Већ је Лесинг
о томе рекао: „Ох, што нисмо кадри да сликамо непо-
редно очима! На дугу путу из ока у руку, у кичницу,
колико ли су ту не изгуби!“

Глумачка уметност налази у себи самој сву награду
своју.

Глумачка уметност чини да човечанство постаје све
племенитијим. Њој служити, снагу, па и сам живот прине-
ти јој на жртву, може само јака, лепа и племенита душа.

Прави глумац мора више пута да разгонене многе не-
смислице у својим улогама, да поправља карактерне прте-
же, да их по потреби освети или помрачи и да сваку слику
по свом уверењу и њеној вредности украси, удеси, само да
би постала слика жива, природна и уметности слична, па да
тако цео комад добро испадне како за песника, тако и
за глумца и гледаоца.

Прави глумац мора више пута многе поноре и про-
валије у својим улогама да испуни талентом својим; мно-
ге грботине и стрмените брежуљке у где којим позориш-
ним делима да изравна и поравни промишљеном, игром
својом; мора студијом својом да расветли трње и ћбу-
нове, да би себи у неколико кроз трње пут прокр-
чио и тако и гледаоцима прибавио што чистији појам и
што јаснији преглед о свему.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 3. ЈАНУАРА 1882:

ДВЕ СИРОТИЦЕ.

ДРАМА у 8 СЛИКА, А 6 ЧИНОВА, ОД ЏОНА ОКСЕНФОРДА, ПРЕВЕО САВА ПЕТРОВИЋ.

1. Слика: Две сиротице. — 2. Слика: Пировање у летниковцу: Бел Ер. — 3. Слика: Породична тајна. — 4. Слика: На сен-силпском тргу. — 5. Слика: Ханријета. — 6. Слика: Салпетријерска казнионица. — 7. Слика: Лујза и Пијер. — 8. Слика: Мати и кћи.

ОСОБЕ:

Гроф Линијер, министар полиције	.	Лукић.
Маркез Де-Прел	.	Банковић.
Арманд каваљер Водрејски	.	Димитријевић.
Жак	.	Р. Поповић.
Пијер, брат му	.	Ружић.
Доктор	.	Милосављевић.
Никар, собар водрејев	.	Добриновић.
Лафлер	.	Јовановић.
Маре	.	Станојевић.
Гроф Маји	.	Рашић.
Маркез Д'Естре	пријатељи маркеза Де-Прела	Барбарић.
Грофица Дијана Линијерева	.	Д. Ружићка.
Лујза	две сиротице	М. Рајковићка.
Ханријета	.	Л. Хадићева.
Фрошарова, мати жакова и пијерова	.	Ј. Поповићева.
Маријана	.	Б. Хадићева.
Женевијева, предстојница салпетријерске казнионице	.	С. Димитријевићка.

Слуге, гости, просијаци. — Збива се у Паризу 1785 год.

У среду 6. јануара: „МАКСИМ ЦРНОЛЕВИЋ“. Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Лаза Костић, за позорницу удесио А. Хадић, музика од А. Максимовића.

Ко од наших поштованих претплатника жељи своја места задржати и за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 11 сахата пре подне.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.